

Milí bratři, milé sestry, v tomto provokativním Ježíšově podobenství je užito neobvyklé slovo, které se dnes běžně nepoužívá a které má velmi speciální význam. Možná také upoutalo vaši pozornost. Je to slovo „mamon“. Ekumenický překlad na dalších dvou místech v Lukášovi 16. kapitole (v. 11 a 13) toto slovo překládá jako „majetek“, ale při prvním výskytu (v. 9) uvede přímo slovo „mamon“: *„I nespravedlivým mamonem si můžete získat přátele...“* Mamon je trochu něco jiného než jen majetek ve všeobecném významu. Majetek je eticky neutrální sovo. Může být legálně získaný majetek i nelegálně získaný majetek. A stejně tak legálně i nelegálně použitý majetek. Ale slovo „mamon“ má vždycky negativní příděch. Mamon sám o sobě není nikdy zcela v pořádku.

Slovo mamon je převzaté z aramejštiny, z jazyka, kterým židé běžně mluvili v Ježíšově době a patrně i Ježíš vedle hebrejštiny mluvil aramejsky. Toto slovo je odvozeno od stejného hebrejského kořene jako nám známé slovo AMEN. Mamon označuje něco, na co se člověk bytostně spoléhá, čím se cítí být zajištěn, ovšem je to falešná jistota. Mamon tedy není každý majetek, ale špatně pochopený majetek. Takový majetek, ke kterému má člověk nesprávný vztah, protože od něj očekává víc, než co může majetek poskytnout.

Je zajímavé, že evangelista Lukáš v podobenství o nepoctivém správci nepoužívá běžné řecké slovo, označující majetek, ale právě toto slovo mamon. Patrně proto, že chce poukázat na nábožensko-etický rozměr majetku, kterému člověk může přisuzovat nesprávný význam. Slovo mamon se v dobové literatuře často vyskytuje právě ve spojení „nespravedlivý mamon“, tedy majetek, který není získaný nebo není využitý eticky správným způsobem, a na který se člověk spoléhá místo toho, aby se spolehl na Boha. V tomto smyslu se slovo „mamon“ vyskytuje např. v 1. knize Henochově, kde mocní tohoto světa při posledním soudu říkají: „Naše duše se těší z nepoctivě nabytého majetku (doslova mamonu), to nás však nezachrání, abychom nesestoupili rovnou do pekelných muk.“ (1Hen 63,10).

Mamon je tady majetek, ve kterém se těší duše člověka, který však v rozhodující chvíli člověka nezachrání. Mamon oklame lidskou duši, protože ona se z něho těší, ona na něj spoléhá, ale mamon jí v kritické situaci nepomůže, nezachrání ji. To je dobové pozadí, ve kterém se o mamonu takto přemýšlí, a které nám může pomoci při porozumění dnešnímu Ježíšovu podobenství, které uvádí mamon jako klíčovou rekvizitu. Mamon je zde také uveden ve spojení „nespravedlivý mamon“. Ale to, co je překvapivé a v čem spočívá provokace tohoto Ježíšova podobenství, je skutečnost, že i ten nespravedlivý mamon může mít určité dobré využití. Nespravedlivý mamon není nutně něco negativního, pokud jej člověk použije k dobrému účelu. Ježíš jako vysvětlení tohoto podobenství říká: *„I nespravedlivým mamonem si můžete získat přátele a až pomine, budete přijati do věčných příbytků.“* (v. 9).

Přijde doba, kdy majetek pomine, kdy na majetku už nebude vůbec záležet. To znamená, že jednou se člověk octne v situaci, ve které majetek nebude mít žádný vliv. Lidský život, který žijeme nyní a který se může jevit jako zajištěný majetkem, se tedy ocitne v zásadě nové situaci. To se stalo tomu správci v podobenství. Je to manažer, kterému hrozí vyhazov a on neumí nic jiného, než právě zacházet se svěřeným majetkem. Octne se tedy v krizi, ve které bude odtržený od toho, co mu zajišťuje živobytí.

A tváří v tvář této nastávající krizi podnikne se svěřeným majetkem něco velmi nestandardního. Rozhodne se využít majetek, který je mu svěřen, k navazování osobních vztahů, k získávání přátel. Jednoduše řečeno nadřadí vztahy nad majetek. S majetkem, který má v kompetenci, začne zacházet nelegálním způsobem, to je to provokativní v našem podobenství, protože Pán ho za to pochválí. Ovšem důležité při tom je, že on využije majetek k vytváření přátelských vazeb.

Jak už jsem říkal, nespravedlivý mamon je něco jako nelegálně získaný majetek. Ovšem určité zacházení i s nelegálním majetkem může posloužit dobrým účelům. Nepoctivý správce sice okradl svého pána tím, že falšoval dluhopisy ve prospěch jeho dlužníků, ovšem tím dlužníkům umenšil jejich dluhy, a tak si z nich získal přátele. A podle Pána je to prozíravé jednání, proto ho pochválil.

To, jak správce zacházel se svěřeným majetkem, mu posloužilo k získání přátel. Správce ulehčil dlužníkům situaci, umenšil jejich zadluženost a tím si zajistil dobrou budoucnost. Až nebude mít majetek, který je zdrojem jeho obživy, bude někde přijat, někdo se ho ujme. Vytváří vztahy, které mu v krizi pomohou. Majetek, který sám o sobě nemá budoucnost, může být využitý tak, že vytvoří něco, co dobrou budoucnost má. A to jsou právě ty přátelské vztahy.

V dnešním prvním biblickém čtení z knihy Kazatel jsme četli něco trochu podobného. Je zde také překvapující výrok: „*Peníze vyřeší všechno.*“ (Kaz 10,9). Doslova: „*Peníze odpoví na všechno.*“ Jak tomu máme rozumět? Víme přece, že peníze zdaleka všechno nevyřeší, neposkytují na všechno odpověď. Židovská tradice zde „penězi“ myslí konkrétně takové peníze, které spravedliví investovali ve prospěch potřebných lidí, což pak bude vypovídat ve prospěch těchto investorů přede všemi při posledním soudu. Toto pojetí vychází ze specifického použití slovesa „odpovídat“ (ענה) v právních kontextech (srov. Ex 23,2). Myslí se zde odpověď nebo výpověď, kterou na posledním soudu všem poskytnou milosrdně vynaložené peníze.

Tomuto pojetí by odpovídalo i pokračování výroků v knize Kazatel, kde je známá rada: „*Pouštěj svůj chléb po vodě, po mnoha dnech se s ním shledáš.*“ Vyplatí se ti dávat obživu i tam, kde nelze čekat návratnost. Po mnoha dnech, možná právě v ten den krize, se setkáš s dobrem, které jsi prokázal. Podobně vyznívá i následující rada: „*Rozdej svůj díl mezi sedm, ba i osm, nevíš, co zlého se na zemi stane.*“ Když člověk rozdělí svůj díl mezi sedm, tak na něj zbude sedmina, když mezi osm, tak jen osmina, což není z toho původní celku příliš mnoho. Ale udělej to, protože v situaci, kdy se stane něco zlého, tak člověk nebude zajištěn majetkem, který vlastní, ale vztahy, které si získá tím, že se podělil, tím, že rozdělil svůj díl a získal tak sedm přátel.

Milí bratři a milé sestry, dnešní podobenství nás upozorňuje na to, aby se pro nás majetek nestal mamonem, na který spoléháme. Abychom se nebáli investovat do vztahů, investovat nejen majetek, ale i čas, který je také naším majetkem. Říká se, že čas jsou peníze a možná tedy na základě tohoto podobenství můžeme také vnímat, co je dobře investovaný čas. Jsou věci, které pominou a jsou ty, které mají věčnou hodnotu. Pro nás nemusí být snadné správně to rozlišovat a toto podobenství nám v tom může pomoci. Amen.